

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Barnehagelærerens kompetanse på forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep

Kindergarten teachers competence on preventive work against sexual abuse.

Kandidatnummer 130

BLUBACH 2018/19

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Hanne Blaafalk

Innleveringsdato: 30.05.2019

Antall ord: 9038

Innhold

Forord	3
Summary	4
1.0 Innledning	5
1.1 Bakgrunn for valgt problemstilling	5
1.1.1 Valgt problemstilling	6
1.2 Definisjon av sentrale begreper i problemstillingen.....	6
1.2.1 Seksuelle overgrep mot barn	6
1.2.2 Forebygging av seksuelle overgrep	7
1.2.3 Kompetanse	7
2.0 Teori	7
2.1 Barnehagelæreres kompetanse i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep?.....	8
2.2 Forebyggende arbeid sammen med barna om kropp og seksualitet.....	8
2.3 Viktigheten med gode relasjoner til barna i forbyggende arbeid mot seksuelle overgrep	9
2.4 Samtaler blant personalet og pedagogisk arbeid rundt tematikken	10
3.0 Metode.....	10
3.1 Kvalitativ forskningsmetode	10
3.1.1 Fokusgruppeintervju.....	11
3.1.2 Valg av informanter	12
3.2 Etiske hensyn	12
3.3.1 Kritikk av metode	13
5.0 Presentasjon av data fra fokusgruppeintervju	14
5.1 Hvordan opplever dere egen kompetanse og kunnskap i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep?	14
5.2 Hvordan jobber dere med tematikken kropp og seksualitet sammen med barna?	15
5.3 Hva tenker dere om viktigheten med relasjonskompetansen til barnehagelæreren i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep?	16
5.4 På hvilken måte snakker dere om temaet barn, kropp og seksualitet blant personalgruppen, og hvordan jobber dere med tematikken i det pedagogiske arbeidet?.....	17
6.0 Drøfting av funn og teori.....	19

6.1 Barnehagelærerens opplevelse av egen kunnskap og kompetanse i forebyggende arbeid	19
6.2 Arbeid med tematikken kropp og seksualitet sammen med barna?	21
6.3 Viktigheten med relasjonskompetansen til barnehagelærere i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep	23
6.4 Måter personalet snakker om barn, kropp og seksualitet og hvordan de jobber med tematikken i det pedagogiske arbeide.....	24
7.0 Konklusjon/Avslutning	26
Referanser	28
Vedlegg	29

Forord

I prosessen med å skrive bacheloroppgaven har jeg måtte tilegne meg mye kunnskap om både oppsett og kildehenvisninger, noe som har vært vanskelig men samtidig veldig lærerikt.

Videre har jeg fått mer kunnskap om forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep, og hva slags kompetanse barnehagelærerne sitter på rundt denne tematikken. Det har vært et vanskelig tema og skrive om. Som kommende barnehagelærer mener jeg dette temaet er så utrolig viktig å jobbe med, og gi barna den kunnskapen de har krav på. Noe som har vært motivasjonen min under denne prosessen.

Jeg ønsker å takke min veiler Hanne Blaafalk for veiledning og gode råd under denne prosessen. Samtidig vil jeg benytte anledningen til å takke min flotte samboer for at han har støttet meg når frustrasjonen har bygd seg opp og humøret ikke har vært på topp. Det samme vil jeg si til min forståelsesfulle sønn som har vært til stor hjelp med sine datakunnskaper. Sist men ikke minst vil jeg gi en stor takk til informantene som var så snill å stille opp i mitt forskningsprosjekt, uten dere hadde jeg ikke hatt et resultat å presentere.

Høgskulen på Vestlandet

Bergen 31.Mai 2019

Summary

Title:

Kindergarten teachers competanse in preventive work against sexual abuse.

Purpose:

Examine how kindergarten teachers feel their competanse are within the topic work against sexual abuse, and how they work with this topic in the everyday.

Issue:

How does kindergarten teachers feel about thier own competanse in preventive work agaisnt sexual abuse, and how do they work with the thematics children, body and sexuality.

Theory:

Used mostley relevant books from professionals on the topic and I look on what I could find on research work on the tematics.

Method:

Qualitative research method using a reasearcher interview.

Result:

The examination refers to that the informants didn't feel they had enough expertise to work with work against sexual abuse. Through the educations the was no lecture on work against sexual abuse. One of the informant had one day where they worked with disclosure on abuse. Their lack on education and information on this topic made them unsure on how to start and work with children on the thematic body and sexuality. The leader of the kindergarten had reach out to Stine Sofie stitelsen to gether infomation and to get a lecturer to inform them on work against sexual abuse.

1.0 Innledning

Tema for oppgaven er seksuelle overgrep. Bakgrunn for valgt tema er alle historiene jeg hører i media om barn som blir utsatt for seksuelle overgrep. Når jeg som kommende barnehagelærer skriver denne oppgaven går 91,8% barn i alderen 1-5år i barnehagen (Statistisk sentralbyrå, 2019). Med så høy statistikk over barn som går i barnehagen, er vi i en sentral posisjon til å kunne gi barna den kunnskapen de trenger for å forebygge eller avdekke seksuelle overgrep tidligst mulig. Barnehagen har en unik mulighet til å informere barna om kropp og seksualitet siden det er der barna oppholder seg store deler av dagen. I rammeplanen for barnehagen står det at: «barnehagen skal bidra til at barna blir kjent med kroppen sin og utvikler bevissthet om egne og andres grenser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 49).

1.1 Bakgrunn for valgt problemstilling

I følge Thoresen og Hjemdal (2017) oppgir mer enn: «1 av 5 norske kvinner å ha blitt utsatt for en form for seksuelt overgrep før fylte 18 år. Også blant menn opplevde en betydelig andel, nesten 1 av 10, å bli utsatt for seksuelle overgrep i barndommen». Som kommende barnehagelærer tenker jeg mye på den enormt høye statistikken, da regner de også med det er store mørketall over overgrep som ikke er blitt avdekket. Barn som blir utsatt for seksuelle overgrep har større muligheter for å klare seg senere i livet hvis overgrepene blir avdekket tidlig. Magrete Wiede (Aasland, 2014) hevder at: «hvis du klarer å hjelpe et lite barn bort fra de seksuelle overgrep, vil det kunne slippe mange av senskadene, fordi du tidlig så ham eller henne og grep inn» (s.85). Det handler om etisk ansvar. For å kunne hjelpe barna må barnehagelærerne være bevisst på at barn blir utsatt for overgrep, og de må gi barna den kunnskapen de trenger for å forstå hva de blir utsatt for.

Etter den nye rammeplanen for barnehagen ble utgitt kan ikke barnehagen lengre velge bort å jobbe med dette temaet. Ifølge rammeplanen skal barnehagen bidra til at: «Barna blir trygge på egen kropp, får en positiv oppfatning av seg selv og blir kjent med egne følelser» videre står det at barnehagen skal bidra til at barna lærer å: «sette grenser for egen kropp og respektere andres grenser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 50). Alle er pliktig til å jobbe med forebyggende arbeid i barnehagen. Det står ingenting i rammeplanen om hvordan barnehagen skal jobbe rundt denne tematikken, så her må barnehagen selv vurdere hvordan de skal formidle kunnskapen tilpasset deres barnegruppe.

I min forskning ønsker jeg å undersøke hva barnehagelærerne tenker om egen kompetanse i arbeid rundt denne tematikken, og hvilke metodikk de velger å bruke i arbeidet med barn, kropp og seksualitet.

1.1.1 Valgt problemstilling

For å få undersøkt det jeg ønsker i min forskning har jeg valgt følgende problemstilling: «Hvordan opplever barnehagelærerne egen kompetanse i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep, og hvordan jobber de med tematikken barn, kropp og seksualitet?»

Avgrensing

I undersøkelsen vil jeg fokusere på hvilke kompetanse barnehagelærere har i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep. I den forbindelse vil jeg ikke gå så mye inn på ulike måter man kan jobbe sammen med barna, men trekke frem de arbeidsmetodene informantene bruker. Dette for å se om det er en sammenheng mellom kompetansen blant informantene og kunnskapen barna blir tilegnet.

1.2 Definisjon av sentrale begreper i problemstillingen

1.2.1 Seksuelle overgrep mot barn

Siri (Søftestad, 2018) tar for seg definisjonen fra straffeloven. Den juridiske definisjonen har delt opp begrepet i tre ulike kategorier. Den første definisjonen er seksuelle krenkelser eller annen uanstendig atferd der det foregår seksuelle handlinger uten noen form for fysisk kontakt. Det kan være i form av blotting, slibligheter eller annen uanstendig opptreden eller verbale krenkelser. Den andre definisjonen er seksuelle handlinger som omhandler fysisk kontakt mellom overgriper og den utsatte. Dette innbefatter berøring og beføling av kjønnsorganer eller bryster utenpå eller under klærne. Det er også straffbart og få barn under 16 år til å utføre slike handlinger. Den siste kategorien er seksuell omgang som gjelder alle typer inntrengning i kroppens hulrom. Dette omfatter også seksuelle handlinger som beføling inne i en annens kjønnsorgan, masturbering eller annen form for samleielignende bevegelser. På barn gjelder også innføring av penis mellom de store og små kjønnslepper (s.24).

Når jeg nevner seksuelle overgrep vil også begrepet incest være innbefattet og ikke nevnes videre i oppgaven, siden mange overgrepsutsatte barn har nære relasjoner til overgriper. «Incest er betegnelsen på seksuelle overgrep begått av medlemmer av barnets familie, som forelder eller andre som er i en rolle som foresatte (ste-, foster- og adoptivforeldre), besteforeldre og søsken» (Søftestad, 2018, s. 25).

1.2.2 Forebygging av seksuelle overgrep

«Forebygging er en positiv ladet betegnelse for forsøk på å eliminere eller begrense en uønsket utvikling. { ... }. I vår sammenheng retter forebygging seg mot innsats for å forhindre eller redusere seksuelle overgrep mot barn og konsekvensene av disse» (Søftestad, 2018, s. 263).

1.2.3 Kompetanse

Samlet profesjonell kompetanse deler Grete Marie (Skau, 2017) inn i tre aspekter:

Teoretisk kunnskap som «består av såkalte faktakunnskaper og allmenn, forskningsbasert viten. Her inngår både kunnskaper om det våre fag rommer, og kunnskaper som er relevant for utøvelsen av dem» (s. 58). det andre aspektet er yrkesspesifikke ferdigheter som «omfatter det profesjonsspesifikke «håndverket»: praktiske ferdigheter, teknikker og metoder som særpreger bestemte yrker, og som vi bruker i utøvelsen av dem» (s. 59). Det tredje aspektet er personlig kompetanse som (Skau, 2017) hevder er « en unik kombinasjon av menneskelige kvaliteter, egenskaper, holdninger og ferdigheter som vi mer eller mindre intuitivt tilpasser ulike profesjonelle sammenhenger» (s. 61).

2.0 Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere teori som jeg vurderer er relevant for min problemstilling. I min teoridel henviser jeg blant annet til et referat som Jonassen (2017) har skrevet for barnehage.no. Det som er blitt sitert fra referatet i min oppgave er blitt godkjent på mail fra Psykologspesialist Are Evang ved Statens Barnehus i Tromsø

2.1 Barnehagelæreres kompetanse i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep?

Søftestad (2018, s. 80) hevder at: «kompetansen til fagfolk på dette området er urovekkende svak. Studenter som skal jobbe med barn, eksempelvis barnehagelærere {...} tilbys få eller ingen forelesninger om arbeid med seksuelle overgrep mot barn». Barnehagelærere er pliktig til å jobbe med forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen. I rammeplanen for barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 11) står det at: «Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser» videre står det at: «Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages». Barna har rett på informasjon som angår dem, og de voksne er pliktig til å gi de den informasjonen de har krav på. «Personalet skal gi barna begynnende kunnskap til betydningen av menneskerettighetene, spesielt barnekonvensjonen» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 57). I den forbindelse vil jeg for det første trekke frem barnekonvensjonen artikkel 19 som sier at: «Barnet skal beskyttes mot både fysiske og psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner» og for det andre vil jeg nevne artikkel 34 der det står at: «Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuelle utnyttelser og misbruk» (Redd barna, 2019).

2.2 Forebyggende arbeid sammen med barna om kropp og seksualitet

Inge (Nordhaug, 2014) hevder at: «seksuelle overgrep kan skje med barn fra de er nyfødt, men det er fra alderen 3-5 år barn er mest utsatt» (s. 81). På tross av alderen er det viktig at det forebyggende arbeidet mot seksuelle overgrep starter allerede i barnehagen.

Psykologspesialist Are Evang ved Statens Barnehus i Tromsø hevder at: «det å snakke med barna er den beste måten å forebygge seksuelle overgrep. Barnehagene kan gjøre gode tiltak som å sette inn vinduer i dører, sørge for vakthold og innføre mobilforbud, men dersom noen

voksne ønsker å misbruke barns tillit vil de likevel klarer de det. Hvis ansatte informerer barna om kroppsregler og gode- og dårlige hemmeligheter, blir det lettere for barna å vite forskjell på rett og galt. Og større sjanse for at barnet sier ifra hvis noen begår overgrep mot dem. Videre hevder Evang at det kan være et problem når voksne snakker med barn om overgrep og spør om noen har gjort noe som de ikke liker. Det er fordi overgrep ikke nødvendigvis gjør vondt. Noen overgrep kan til og med føre til opplevd nytelse. Derfor er det viktig at barna får lære om kroppsregler» (Jonassen, 2017).

Søftestad (2018) hevder at hvis vi fokuserer på å gi barna kunnskap om krenkelser av kroppen vil det øke sjansen for avdekking av overgrep, og på den måten være forebyggende for nye. En annen forebyggende funksjon mener Søftestad er: «at kommunikasjon med barn om kropp, grenser, krenkelser, følelser, respekt for andre og seg selv kan virke forebyggende på barn som kunne ha utviklet skadelig seksuell atferd» (2018, s. 268). Å gi barna denne kunnskapen er viktig for at barna lettere skal forstå hva de blir eller kan bli utsatt for. Videre er det med på å gi barn forståelse av egne og andres grenser, som kan virke forebyggende mot at barn forgriper seg på andre barn.

2.3 Viktigheten med gode relasjoner til barna i forbyggende arbeid mot seksuelle overgrep

Barnehagelærere og de øvrige ansatte skal møte barna med respekt og annerkjennelse.

Killen (2012) hevder at:

utvikling av relasjonskompetansen forutsetter at barnehagepersonalet bestreber seg på å være der barnet er følelsesmessig. Å være hvor den andre er {...}. Det handler om å lytte til barnet, speile det med den forståelsen en har. Da er vi der barnet er følelsesmessig. Det er grunnlaget for ekte annerkjennelse, og da føler barnet seg forstått og respektert (s.127).

Dette er noe barnehagelærerne bør og skal ha stort fokus på i hverdagen sammen med barna. I følge rammeplanen skal: «alle barn oppleve og bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for» videre står det at «barnehagen aktivt skal legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barn og personalet {...} som grunnlag for trivsel, glede og mestring» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 19).

Det å etablere trygghet og skape gode relasjoner til barna er viktig for alle barn, men for barn som er utsatt for omsorgssvikt er personalet ekstra viktig. Killen hevder at: «barn som lever i vanskelige livssituasjoner og i ulike risiko- og omsorgssviktsituasjoner er barnehagepersonalet enda viktigere enn for andre barn. Barn som lever under slike belastede livssituasjoner klarer seg bedre hvis de har en tilknytning til omsorgsperson utenfor kjernefamilien» (2012, s. 16).

2.4 Samtaler blant personalet og pedagogisk arbeid rundt tematikken

Friis (2019) mener at mange barnehageansatte kan være usikker på hvordan de skal forholde seg til barns seksuelle lek. Denne usikkerheten kan medføre at de ansatte møter leken ut fra egne normer og holdninger til kropp og seksualitet. Videre mener Friis at temaet kanskje heller ikke vært diskutert profesjonelt i barnehagen. Diskusjonene kommer gjerne ikke opp før det oppleves som et problem, som ved at barn leker mange seksuelle leker eller onanerer mye (2019, s. 37). Barn er født med seksuelle følelser og blir nysgjerrig på kjønnsorganene sine og leker seksuelle leker. Levi Geir Eidhamar og Paul Leer-Salvesen (2014) hevder at: «De voksnes reaksjoner på dette har betydning for barnets forhold til seksualitet senere i livet». Videre hevder Eidhamar og Salvesen at barnehagepersonalet bør reflektere over hvordan de skal forholde seg til barns seksualitet, og hvordan de skal reagere hvis de oppdager seksuelle leker i barnehagen (2014, s. 123). Under en slik diskusjon der personalet skal komme frem til en felles arbeidsmetode, og hvor grensene går, kan det lett oppstå uenigheter. Eidhamar og Salvesen mener hvis alle hadde vært enige hadde det blitt lite nytenkning og utvikling. Når det er ulike synspunkter i personalgruppen kan de ved hjelp av saklig drøfting komme frem til den beste løsningen (2014, s. 146).

3.0 Metode

I dette avsnittet vil jeg redegjøre for valg av metode. I følge Olav (Dalland, 2012, s. 112) er metode et redskap vi bruker for å undersøke noe. Valgt metode hjelper oss til å samle inn den informasjonen som forskeren trenger for å belyse og undersøke problemstillingen.

«Begrunnelsen for å velge en bestemt metode er at vi mener den vil gi oss gode data og belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte» (Dalland, 2012, s. 111). Metoden jeg har valgt er kvalitativ metode med fokusgruppeintervju, dette vil jeg si noe mer om i dette kapitlet.

3.1 Kvalitativ forskningsmetode

Redskapet jeg har valgt å bruke i min oppgave er kvalitativ forskningsmetode som kan innebære et vidt spekter av innsamlingsmetoder. Forskeren kan bruke intervju, observasjon, gjennomføring av prosjekter, analyser av dokumenter, videoopptak og samtaler. Fokuset er mot menneskers hverdagshandlinger i sin naturlige kontekst (Bergsland & Jæger (Red.), 2014, s. 67). Den kvalitative metoden handler om å utforske meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måles (Dalland, 2012, s. 112).

Problemstillingen viser til at jeg ønsker å undersøke barnehagelærerens opplevelse og oppfattelse av egen kompetanse og handling i forebyggende arbeid av seksuelle overgrep. Dermed var det naturlig for meg som forsker å velge en metode hvor jeg hadde muligheten til å kunne spørre, og lytte til barnehagelærerens erfaringer, kunnskaper og meninger. Omdreiningspunktet for forskningen handler menneskelig sett om vanskelige tematikker, og dermed være en utfordring for alle parter som er involverte i forskningen. Dette er noe jeg vil utdype i avsnittet under

3.1.1 Fokusgruppeintervju

For å innhente empiri til min problemstilling har jeg valgt å bruke fokusgruppeintervju. Grunnen for valgt metode er at seksuelle overgrep på små barn er et veldig ømfintlig og sårbart område, som det ikke er lett, eller snakkes så mye om. Samtidig kan det forekomme sterke personlige følelser når man begynner å snakke om dette temaet. Steinar Kvale og Svend Brinkman (2015) mener at: «når det dreier seg om følsomme, tabubelagte temaer, kan gruppesamspillet gjøre det lettere å uttrykke synspunkter som vanligvis ikke er tilgjengelig» (s.180). Chrzanowska (2002) nevner videre at fokusgruppen ledes av en moderator og det er som regel seks til ti deltakere i fokusgruppen (Kvale & Brinkman, 2015). Til min fokusgruppe fikk jeg fem deltakere, flere enn det var vanskelig siden jeg ønsket at barnehagelærerne som deltok jobbet i samme barnehage og var trygg på hverandre. Dette med tanke på temaet de skulle snakkes om. Siden det var barnehagelærere jeg helst ville intervjuet jeg videre på ulike metoder, men kunne ikke finne noe alternativ. Som sjette deltaker vurderte jeg å spørre styrer om å delta.

Dette snakket jeg med veilederen om og vi ble enige om at jeg kunne foreta fokusgruppeintervjuet med fem deltakere. «Fokusgruppen kjennetegnes av en ikke-styrende intervjustil, der det først og fremst er viktig å få frem mange forskjellige synspunkter om emnet som er i fokus for gruppen» (Kvale & Brinkman, 2015, s. 179). Med tanke på det var dette en intervjustil jeg som forsker ønsket å foreta, dette for å prøve å få frem mange ulike synspunkter. Samtidig som de kunne støtte seg på hverandre hvis ting ble vanskelig å snakke om. «Utfordringene ved å ha et slikt fokusgruppeintervju kan være at gruppesamspillet reduserer moderatorens kontroll over intervjuforløpet, og det livlige samspillet kan medføre at intervjuutskriftene får et noe kaotisk preg» (Kvale & Brinkman, 2015, s. 180).

Dette kan bli en krevende oppgave for meg som ikke har styrt et slikt intervju før. Som moderator for fokusgruppeintervjuet må jeg være bevisst på når de snakker om det aktuelle

temaet som har med problemstillingen å gjøre. Her må jeg stille nye spørsmål når deltakerne begynner å gjenta seg selv, samtalen tar slutt eller hvis de begynner å snakke om ting som ikke er interessant for forskningen.

Det vil bli tatt lydopptak med en digital opptaker under intervjuet. Kvale og Brinkman hevder at: «ved å ta lydopptak kan Intervjueren konsentrere seg om intervjuets emne og dynamikk. Ordbruk, tonefall, pauser og lignende blir registrert» (2015, s. 205). Under intervjuet vil jeg stille de fire forskningsspørsmål som deltakerne skal diskutere (Vedlegg 1), underveis vil jeg notere hvis det er noe jeg ønsker at de skal utdype ytterligere av det som er blitt nevnt. Dette for å få best mulig svar på min problemstilling som vil drøftes sammen med valg litteratur og forskning. Intervjuguide er utformet med tanke på valgt teori og problemstilling.

3.1.2 Valg av informanter

Hvis forskeren får en kontaktperson til å spørre intervjupersonen om deltakelse, får personen større mulighet til å tenke seg om. Samtidig som intervjupersonen føler seg friere til å si nei om jeg som forsker tok direkte kontakt (Dalland, 2012). For å få informanter til min empiri kontakte jeg styrer i en barnehage der jeg ikke hadde noe kjennskap til noen barnehagelærere. Dette ble gjort per telefon der jeg fortalte om mitt forskningsprosjekt, og forhørte meg om det var muligheter for å kontakte barnehagelærere i institusjonen for å delta i mitt forskningsprosjekt. Styrer tok dette opp på et ledermøte og informerte meg etter møte at hun hadde fem frivillige deltakere til mitt forskningsprosjekt. Videre ble vi enige om sted, klokkeslett og dato for utførelse av fokusgruppeintervjuet.

Under forskningsprosjekt hadde jeg noen etiske hensyn og forholde meg til. Ifølge Dalland (Dalland, 2012, s. 94) handler forskningsetikk om: «å ivareta personvernet og sikre troverdighet av forskningsresultater». Dette vil jeg si noe mer om i neste avsnitt.

3.2 Etiske hensyn

Før intervjustart vil prosjektet bli meldt inn til datatilsynet – Norsk senter for forskningsdata AS (NSD) for godkjenning. Innmelding av prosjektet måtte gjøres siden jeg skulle ta lydopptak av fokusgruppeintervjuet. Under forskningsprosessen kommer jeg til å følge de etiske retningslinjene ved at informantene i fokusgruppen vil føle seg respektert, anonymisert og ivaretatt. Før intervjuet vil jeg informere deltakelsen om at det er frivillig og at de kan når som helst trekke seg fra prosjektet. Informantene vil også bli informert om hovedtrekkene i prosjektet og formålet med undersøkelsen, noe deltakerne har krav på (Bergsland & Jæger

(Red.), 2014, s. 83). Dette blir utført ved å sende informantene informasjonsskriv (Vedlegg 2) og samtykkeerklæring (Vedlegg 3). Deltakerne vil også få lese det ferdigstilte resultatet etter transkribering for godkjenning.

3.3 Gjennomføring av fokusgruppeintervju

En uke før intervjuet kontaktet jeg barnehagen der deltakerne fikk tilsendt informasjonsskriv og samtykkeerklæring. Samtidig fikk jeg bekreftet at deltakerne var klar for intervju på avtalt tidspunkt. Dalland (2012) hevder at det første møte er viktig og forskeren bør legge stor vekt på informasjonen som gis og hensikten med intervjuet. Hvordan du utfører det har stor betydning for om du gjør et godt inntrykk hos deltakerne.

Før fokusgruppeintervjuet presenterte alle deltakerne seg og jeg som moderator takket for at de ville delta i mitt forskningsprosjekt. Videre ble de informert om taushetsplikten og hva et fokusgruppeintervju gikk ut på. Til slutt nevnte jeg for deltakerne at jeg kom til å ta notater underveis hvis det var noe de nevnte som jeg ønsket å høre mer om. Presentasjonen tok jeg opp på digital opptaker slik at jeg kunne høre på lydkvaliteten i rommet, dette ble slettet før intervjuet startet. Intervjuet ble utført på et lukket rom merket med et opptatt skilt utenfor døren slik at vi ikke ble forstyrret.

Fokusgruppen kjennetegnes som tidligere nevnt av en ikke-styrende intervjustil (Kvale & Brinkman, 2015), der jeg som forsker ønsket å få frem ulike synspunkter om emne som er i fokus. Under intervjuet brukte jeg fire hovedspørsmål som deltakerne skulle samtale rundt (Vedlegg 1), det var satt av 1,5time til intervjuet. Etter intervjuet spurte deltakerne om de kunne få tilsendt bacheloroppgaven etter sensur, dette ønsket de for å få faglig påfyll.

3.3.1 Kritikk av metode

Utfordringen ved bruk av denne metoden var når deltakerne begynte å bli trygge på konteksten begynte de å snakke i munnen på hverandre, og samtalen på temaet gikk utenfor det som var reell for min problemstilling. Da måtte jeg som moderator prøve å stille de riktige spørsmålene for å få en naturlig overgang på samtalen som var aktuell for min oppgave.

I min forskning blir det kun brukt et fokusgruppeintervju på grunn av begrenset tid, her hadde jeg ønsket flere intervju for å få et bredere innblikk i hvordan ulike barnehager jobber rundt denne tematikken, og hva de tenker om egen kompetanse.

Som moderator skal du ikke være deltagende under intervjuet, og selv et blikk kan fortelle deltakerne hva du tenker om det som blir sagt. Dette syntes jeg var en utfordring siden jeg på forhånd hadde lest meg opp på teori og følte jeg hadde mye kunnskap å dele der de virket usikker. Samtidig så er det et tema som engasjerer meg veldig, så det å sitte å bare lytte var en stor utfordring for meg.

Under intervjuet brukte jeg en digital båndopptaker for å få med meg mest mulig informasjon. Transkribering av materialet er en utfordrende jobb. Her er det mange som snakker samtidig i perioder, noe som gjør transkriberingen ekstra vanskelig. Dette stemte med tanke på det Kvale og Brinkman (2015) hevdet tidligere i oppgaven. Her skulle jeg på forhånd informert deltakerne om at de skulle snakket en om gangen, samtidig hadde jeg kanskje ikke fått den naturlige samtalen om de hadde fått den beskjeden.

5.0 Presentasjon av data fra fokusgruppeintervju

I dette kapittelet vil jeg trekke frem informasjon fra fokusgruppeintervjuet som jeg mener er relevant for min problemstilling.

5.1 Hvordan opplever dere egen kompetanse og kunnskap i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep?

En av informantene var nyutdannet og hun nevnte at de ikke hadde hatt så mye undervisning på skolen om forebygging av seksuelle overgrep. Barnevernet informerte barnehagelærerne om hvilke tegn de skulle se etter for å avdekke misbruk eller omsorgssvikt. Her ønsket informanten at de hadde hatt mer undervisning om temaet på skolen. Videre sa deltakerne at hvis de hadde hatt mer kunnskap om temaet, hadde det vært enklere å formidle kunnskapen til barna. Samtidig mente de det hadde vært lettere å oppdage, forhindre eller større mulighet for å hjelpe barnet slik at det fikk det bedre. Hjelp barnet på den måten at signalene barna sendte ut ble tolket av voksne, og på den måten kunne snakke med barnet på en måte som fikk barnet til å kanskje fortelle hva som plaget det.

Ved å tilegne seg mer kunnskap kunne deltakerne lettere vite hvordan de skulle snakke med barna. Da tenkte deltakerne i forhold til å jobbe med de ulike aldersgruppene, og hvordan eventuelt samlingsstunder kunne planlegges og gjennomføres. Informantene mente seksuelle overgrep kunne komme til uttrykk på mange forskjellige måter, noe som gjorde jobben vanskeligere.

Deltakerne tenkte det beste kanskje hadde vært å påse at det var flere voksne tilstede når de snakket om temaet med barna. En av informantene hadde prøvd å tilegne seg mer kunnskap ved å lese seg opp på temaet, noe hun syntes var vanskelig. Grunnen til at hun syntes det var vanskelig var alle de ulike signalene barna kunne vise, som igjen kunne uttrykke andre ting enn at barnet var utsatt for seksuelle overgrep. Videre kunne deltakerne tenkt seg mer kunnskap om hvordan de skulle forholde seg til barn som begynte å bli nysgjerrige på egen og andres kropp. Ved å ta hånden ned i buksen for å kjenne på kjønnsorganene.

Det å styrke kompetansen og få mer kunnskap om forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep mente deltakerne var veldig viktig. Både i samtaler med barna, og hvordan de skal gå frem i situasjoner der barn utforsker seg selv og ved avdekking. Styrer hadde kontaktet Stine Sofie stiftelsen for å høre om de hadde mulighet til å holde et kurs i forebygging av seksuelle overgrep. Noe deltakerne håpet å få til for å heve kompetansen på dette området. I den forbindelse lurte jeg som forsker på hvordan de jobbet med temaet barn, kropp og seksualitet sammen med barna nå. Det vil jeg si noe mer om i neste avsnitt.

5.2 Hvordan jobber dere med tematikken kropp og seksualitet sammen med barna?

Det kom frem i fokusgruppeintervjuet at informantene ikke jobbet så mye med tematikken kropp og seksualitet sammen med barna. Tiltak som var blitt gjort var vindu i dørene inn til bade og toalettene, selv om barna trengte privatliv var de mye tilstede der barna var for å observere. Småbarnsavdelingen hadde ikke jobbet noe spesifikt med kropp og seksualitet. En av informantene sa følgende:

Det er jo småbarnsavdeling, så dem er jo små, men samtidig er det jo den alderen de begynner å utforske og spørre om det er jentetiss og guttetiss og sånn da. Og da kan vi jo snakke mer om akkurat den typen.

Hvis barna hentet boken på avdelingen som er informativ både i form av bilder og tekst, snakket ansatte med barna om bildene og det de så. Det kom frem at de syntes det var viktig at barna

var bevisst over egen kropp og at de bestemmer over seg selv. Barna ble informert om at alle skal være trygge, ha det godt og at ingen skal gjøre noe med dem som de ikke ønsker selv. Dette ble barna informert om i situasjoner der det var naturlig å snakke om temaet. Videre ble det informert om at deltakerne syntes det var fint å bruke bøker med tema som går på kropp og seksualitet, og andre ting som det kan være vanskelig å snakke om.

Bøker er noe de hadde anbefalt foreldre og bruke også for å få en god dialog med barnet sitt rundt denne tematikken. Deltakerne mente det var både naturlig og helt i orden at barn var nysgjerrige på egen kropp. Men de syntes det var greit å lære barna at det er noe de gjør når de er aleine, for eksempel si at de kunne gå på badet. En av informantene fortalte at det hadde vært et tilfelle der et barn hadde berørt et annet, noe dette barnet ikke ønsket å være med på. I den forbindelse kontaktet pedagogisk leder foreldrene for å fortelle hva som hadde skjedd.

Samtlige informanter var enige om at forebygging var et viktig tema og jobbe med. En av informantene uttrykte seg slik:

Det er jo et veldig, veldig viktig tema, ja kjempeviktig i forhold til forebygging.

Videre begynte de å snakke om viktigheten med å kjenne barna på avdelingen godt, for å kunne se om barnets atferd endret seg. En av informantene sa følgende «Jeg tenker at det er veldig viktig å lese barna og lese signalene de sender ut. På en måte å tørre å tenke de tankene, at det kan være sånne ting som er grunnen til humør og generelle signalene de sender ut. I det neste avsnittet vil jeg komme mer inn på hva informantene tenker rundt viktigheten med å ha gode relasjoner til barna.

5.3 Hva tenker dere om viktigheten med relasjonskompetansen til barnehagelæreren i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep?

Under fokusgruppeintervjuet kom det frem at det å skape gode relasjoner var helt avgjørende for at barna skulle bli trygge på de voksne. Om barna hadde opplevd noe som var vanskelig å snakke om, eller som barnet ikke helt forstod, syntes informantene det var viktig at barnet visste at de voksne hadde tid å lytte til de. Informantene mente også at det var viktig å

informere barnet om at uansett hva de tenkte på så kunne de komme og fortelle det til de voksne. Videre nevnte en av informantene som jobbet på stor avdeling at hun informerte barna om at uansett hva det er så ville hun høre på de og tro på de. Dette nevnte hun spesielt til barn hun så var veldig forsiktig av seg. Videre ble det nevnt om man hadde den gode relasjonen i bunn er det lettere å ta opp vanskelige ting. Da kunne man snakke om at det finnes gode- og vonde hemmeligheter, noe informantene mente var et godt utgangspunkt for samtale. Samtidig hevdet deltakerne at ved å ha en god relasjon til barna ville det være mye lettere å avdekke om barn plutselig endret atferd og begynne å tenke på hva grunnen til endringene skyldes.

Når barnehageansatte skaper gode relasjoner til barna og jobber med forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep, er det viktig at ansatte kan snakke med hverandre. Dette med tanke på barn som endrer atferd, fortelle noe de har opplevd eller at en av de ansatte får en magesfølelse på noe. Hvordan de ansatte snakker sammen om tematikken, og hvordan barnehagelærerne jobber i forhold til det pedagogiske arbeidet vil jeg si noe om i det neste avsnittet.

5.4 På hvilken måte snakker dere om temaet barn, kropp og seksualitet blant personalgruppen, og hvordan jobber dere med tematikken i det pedagogiske arbeidet?

I fokusgruppeintervjuet kom det frem at en av avdelingene hadde hatt temaet oppe på et avdelingsmøte på grunn av et barn som hadde masturbert mye i løpet av en periode. Dette med tanke på om det var et signal de burde bekymre seg for, barnet var et år gammelt. Temaet hadde de tatt opp både på avdelingen og med det pedagogiske lederteamet. I den forbindelse ytret en av informantene et ønske om at hvis pedagogiske ledere sitter inne med en del erfaringer på dette området, burde de dele denne kunnskapen med de andre ansatte i barnehagen. På den måten bruker man interne ressurser på å gjøre hverandre bedre og får mer kunnskap på området. Om ansatte hadde komme opp i samme situasjon hadde de hatt et arbeidsverktøy å jobbe med. Dette var noe alle var enige om, og at det var et viktig tema som kunne blitt tatt opp på et personalmøte. Styrer hadde også kontaktet Stine Sofie stiftelsen for å høre om de kunne holde foredrag for personalet i forebygging av seksuelle overgrep.

En av informantene hevdet videre at hvis de hadde snakket mer om temaet blant personalet og barnegruppene, ville hun hatt større mot til å gitt beskjed om hun hadde en bekymring for et barn. Hun uttrykte det slik:

For når det ikke blir snakket om blir du usikker på deg selv, om det bare er du som har en bekymring for et barn. Men når vi snakker om det åpent i personalgruppen er det enklere å spørre om andre har sett eller opplevd det samme.

Videre ble det nevnt at ved å snakke åpent rundt tematikken blant personalgruppen hadde de syntes det var lettere å snakke med andre instanser også. Alle informantene var enige om at det var et viktig tema og løfte både på ledernivå og blant personalgruppen. I den forbindelse kom det frem et ønske om å informere foreldre og foreldregruppen om viktigheten rundt det forebyggende arbeidet.

Grunnen til at temaet ikke ble snakket så mye om kunne kanskje være at det var et veldig krevende tema med så mange damer. Kanskje redd for å såre noen, det kan bli veldig tøft for dem som sitter der og kanskje opplevd det selv. Men samtidig nevnte en av informantene at dette var et tema som de måtte snakke om.

Hun uttrykte det slik:

Vi har jo ikke lov å ignorere det, vi er pliktig til å ta det opp selv om.

I den forbindelse nevnte hun at de kunne lage en plan for å ivareta de som hadde problemer med å håndtere et slikt tema. I hverdagen

En av informantene sa at ingen av de barnehagene hun hadde jobbet i tidligere hadde denne tematikken oppe. Dette mente hun var på grunn av det var et vanskelig tema å snakke om. Vanskelig å vite hvordan man skal formidle det på en god måte for omverden. Da ble bøker igjen nevnt som et bra arbeidsredskap å bruke. Deltakerne mente temaet ikke var tabubelagt blant de voksne i barnehagen. I hverdagen hadde de bare så mye som skulle snakkes om, men dette var et tema de ønsket mer informasjon og samtaler rundt. En av informantene hevdet hvis hun fikk en magefølelse eller mistenke, hadde det vært vanskelig å nevne det for de andre. Vanskelig på grunnlag av lite kunnskap på området og redsel for hvordan de andre voksne ville reagere. Derfor mente hun terskelen for å si noe er litt større, for hun er redd for å bli avvist.

6.0 Drøfting av funn og teori

I dette kapittelet vil jeg drøfte funnene opp mot litteratur og forskning. Det vil bli trukket frem de viktigste funnene fra fokusgruppeintervjuet som jeg mener er relevant for min problemstilling.

6.1 Barnehagelærerens opplevelse av egen kunnskap og kompetanse i forebyggende arbeid

Med tanke på min problemstilling ønsker jeg å finne ut hvilke kompetanse barnehagelærerne føler de har i forebyggende arbeid mot barn, kropp og seksualitet. Sjøftestad (2018, s. 80) hevder at: «kompetansen til fagfolk på dette området er urovekkende svakt». Dette stemmer også i forhold til funn i min empiri. Det kom frem i fokusgruppeintervjuet at barnehagelærerne ikke følte de hadde så mye kunnskap og kompetanse med forebygging av seksuelle overgrep. En av informantene nevnte at barnehagelærerne hadde hatt en undervisning under utdannelsen der barnevernet informerte om hvilket tegn de skulle se etter for å avdekke misbruk eller omsorgssvikt.

I følge Sjøftestad (2018) sin påstand om at: «barnehagelærere tilbys få eller ingen forelesning om arbeid med seksuelle overgrep mot barn» (Se punkt 2.1) stemmer det med mine funn. Deltakerne mente at hvis de hadde hatt mer kunnskap hadde det vært lettere å formidle kunnskapen til barna. Videre mente de det hadde vært enklere å oppdage, forhindre og større mulighet for å hjelpe barnet slik at det fikk det bedre. Bedre på den måten at informantene hadde hatt mer kompetanse på hvordan de skal snakke med barna om kropp og seksualitet, og samtale med barn ved mistanke om seksuelle overgrep.

Med alle de viktige argumentene på hva de kunne gjort ved å tilegne seg mer kunnskap stiller jeg et spørsmål om hvorfor de ikke på eget initiativ har sørget for mer kunnskap på området. En av informantene hadde prøvd å tilegne seg mer kunnskap ved å lese seg opp på teori, men syntes det var vanskelig (Se punkt 5.1). Tegn som overgrepsutsatte barn sender ut kan være vanskelig å oppdage siden det er ganske vage tegn (Aasland, 2014). Ingen av de andre deltakerne nevnte noe om at de hadde prøvd å få mer kunnskap på området på egenhånd.

I rammeplanen står det at: «Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages» videre står det at: «Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 11). Jeg har tolket det slik at barnehagelærerne er bevisst på at barn kan bli utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep men de mangler kunnskap om hvordan de skal snakke med barna i det forebyggende arbeidet.

«I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 19). Barnehagelærerne var veldig opptatt av hvordan de kunne avdekke seksuelle overgrep i forhold til ulike signaler barna sendte ut, men var usikker på de ulike signalene de skulle se etter. Signaler barn som blir utsatt for seksuelle overgrep sender ut kan være vanskelig å oppdage, så jeg forstår at det er en utfordring. Aasland (2014, s. 72) hevder at signalene er ganske vage som barna sender ut, og signalene kan også tyde på at noe annet er galt enn at det blir utsatt for seksuelle overgrep.

Det å kunne gi barna den kunnskapen til å hjelpe de til å forstå hva de blir, eller kan bli utsatt for, er et viktig tiltak og noe barn har rett på å få vite. Noe som trekkes frem i barnekonvensjonen artikkel 19 og 34 (Redd barna, 2019).

Barnehagelærerne er pliktig å gi barna en begynnende kunnskap om FN barnekonvensjon, det er nedfelt i rammeplanen for barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 57). Ved å trekke frem barnekonvensjonen mener jeg barnehagelærerne får en fin mulighet til å snakke om barns rettigheter.

Styrer hadde også kontaktet Stine Sofie Stiftelsen for å prøve å få et kurs for de ansatte, noe de håpet å få til. Organisasjonen (Stine Sofie Stiftelsen, u.d.) holder blant annet foredraget: «*Modig, kompromissløs og alltid på barnas side*». Under foredraget får ansatte informasjon om hva vold og seksuelle overgrep mot barn er, konsekvensene barna får av overgrepene og hva ansatte skal se etter. Barnehageansatte blir også informert om konkrete måter å samtale med barna på. Både i forebyggende og avdekkende perspektiv. Med tanke på at informantene ønsket mer kunnskap om både avdekking og forebygging med tanke på hvordan man snakker med barna. Både i samlingsstunder og ved samtale på grunn av mistanke tenker jeg et slikt foredrag vil gi de noe av den kunnskapen de savner. Samtidig tror jeg at de vil se viktigheten

av det å gi barna kunnskapen om kropp og seksualitet, ikke bare hvordan de ansatte kan avdekke overgrep.

Barn blir utsatt for overgrep hver dag, og med tanke på den høye statistikken (Se punkt 1.1) er det mulighet for at nettopp deres barnehage har overgrepsutsatte barn som trenger hjelpen deres omgående. I den forbindelse ønsket jeg informasjon om hvordan de jobber med forebyggende arbeid sammen med barna om kropp og seksualitet. Dette er noe jeg vil si noe om i neste av avsnitt.

6.2 Arbeid med tematikken kropp og seksualitet sammen med barna?

«Barnehagen skal bidra til at barna blir kjent med kroppen sin og utvikler bevissthet om egne og andres grenser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 49). Ved å gi barna denne kunnskapen klarer barna å sette navn på de ulike kroppsdelene, og de vet hva som er rett og galt i forhold til ulike berøringer blant voksne og barn. Nordhaug (2014, s. 81) hevder at: «seksuelle overgrep skjer med barn fra de er nyfødt, men det er fra 3-5år barn er mest utsatt». Med tanke på at overgrep mot barn kan begynne i den alderen mener jeg det er viktig at de ansatte begynner tidlig med forebyggende arbeid. Slik at barna får det arbeidsredskapet de trenger for å forstå hva de blir eller kan bli utsatt for.

Deltakerne fortalte i fokusgruppeintervjuet at de ikke jobbet så mye med tematikken sammen med barna. Tiltak som var blitt gjort var vindu i dører inn til bad og toalett. Psykologspesialist Are Evang (Jonassen, 2017) hevder at slike tiltak ikke hjelper, hvis voksne ønsker å misbruke barns tillit klarer de det, den beste måten å forebygge på er å snakke med barna om kroppsregler og gode- og vonde hemmeligheter.

Tiltak som å sette inn vinduer på bad og toalett tenker jeg er for ansattes trygghet, med tanke på alle saker som har vært i media om barnehageansatte som har misbrukt barn. Noe som kan virke som et bra tiltak. Men er det barnets beste? I følge barnekonvensjonen artikkel 16 har alle barn rett på privatliv (Redd barna, 2019). Ved å sette inn vinduer mener jeg barnets privatliv blir krenket, så tiltaket er kanskje for de voksne beste, ikke barnas. Det beste tiltaket tenker jeg må være å gi barna den kunnskapen de trenger for å forstå hva de blir utsatt for slik Evang hevder. En av informantene på småbarnsavdelingen sa følgende:

Det er jo småbarnsavdeling, så dem er jo små. Men samtidig er det jo i den alderen de begynner å utforske og spørre om det er jentetiss og guttetiss og sånn da. Og da kan vi jo snakke mer om akkurat den typen.

Barn trenger først kunnskap om de ulike kroppsdelene, her mener jeg småbarnsavdelingen har mange muligheter i hverdagen. Ansatte har stellesituasjoner hvor de kan forklare barna hva som gjøres ved å sette ord på de ulike kroppsdelene, når barnet slår seg, ved av- på kledning, bildebøker og ved hjelp av bevegelsessanger for å nevne noen læringssituasjoner. Videre nevnte deltakerne at hvis barnet kom med en bok som var informativ ved hjelp av bilder og tekst snakket de med barna om dette. Barna fikk også informasjon om at alle bestemmer over seg selv, skal være trygg, ha det godt, og at ingen skal gjøre noe med dem som de ikke ønsker selv. Informasjonen fikk de i situasjoner der det var naturlig å ta det opp. Her tolker jeg det slik at de ansatte ligger ansvaret for læring over på barna. Noe som kan bidra til at de barna som aldri spør eller kommer med boken får denne kunnskapen. Evang hevder at kroppsregler er viktig kunnskap å gi barna. For i lek kan barn oppleve kroppslig nytelse, noe som kan bli et problem når de voksne spør om noen har gjort noe med dem som de ikke liker (Jonassen, 2017). Med tanke på informasjonen barna fikk i barnehagen, tenker jeg det er fare for at utsatte barn ikke vet at det er galt. Hvordan skal de da kunne si det til noen trygge voksne?

En av deltakerne nevnte at hun måtte kontakte foreldrene der barnet hadde blitt berørt av et annet barn mot hennes vilje. Søftestad hevder at: «kommunikasjon med barn om kropp, grenser, krenkelser, følelser, respekt for andre og seg selv kan virke forebyggende på barn som kunne ha utviklet skadelig seksuell atferd» (2018, s. 268). Ved å gi barna denne kunnskapen kunne kanskje en slik situasjon hvor barn forgriper seg på et annet barn vært avverget. For barna vet forskjell mellom gode, vonde og ulovlige berøringer.

Under fokusgruppeintervjuet kom det frem at samtlige deltakere var enige om at forebyggende arbeid var viktig. En av deltakerne sa det slik:

Det er jo et veldig, veldig viktig tema. Ja kjempeviktig i forhold til forebygging.

Dette var noe de kom frem til når de fikk snakket sammen om tematikken, der de spurte meg om statistikk over hvor mange som ble utsatt for overgrep. Dette ga de en liten tankevekker over hvor viktig temaet var å jobbe med. I den forbindelse begynte de å snakke om viktigheten med gode relasjoner til barna. Der ene informant uttrykte det slik:

Jeg tenker at det er veldig viktig å lese barna og lese signalene de sender ut. På en måte å tørre å tenke de tankene, at det kan være sånne ting som er grunnen til humør og generelle signaler de sender ut.

I det neste avsnittet vil jeg drøfte funn opp mot teori med det å ha gode relasjoner til barna i arbeidet med kropp og seksualitet, som forebygging mot seksuelle overgrep.

6.3 Viktigheten med relasjonskompetansen til barnehagelærere i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep

Barnehagelæreryrke innebærer at du klarer å se hvert enkelt barn. Barna møter mange andre barn og voksne i løpet av barnehagehverdagen. Hvordan barnet blir møtt og sett i ulike situasjoner har stor betydning for barnets trivsel og utvikling. Det er den pedagogiske lederen sitt ansvar å «veilede og sørge for at barnehageloven og rammeplanen oppfylles gjennom det pedagogiske arbeidet» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 16). I praksisfellesskapet bør barnehagelæreren observere personalet for å se at det dannes omsorgsfulle relasjoner mellom barn og personalet (se punkt 2.3).

Under fokusgruppeintervjuet kom dert frem at deltakerne mente at det å skape gode relasjoner var helt avgjørende for at barna skulle føle seg trygge. Killen (2012) hevder at relasjonskompetansen forutsetter at personalet møter barnet der det er følelsesmessig. Da føler barnet seg forstått og sett (Se punkt 2.3). Informantene mente også at det var viktig at barna visste at om det hadde opplevd noe vanskelig, eller som barnet ikke helt forstod hadde de voksne alltid tid til å lytte til de. Å informere barna om dette slik at barna vet hvem de kan snakke med er en viktig jobb som barnehagelærerne har. Det at barn får oppleve å bli sett, forstått, respektert og at barna får den hjelpen og støtten de de trenger er et krav fra rammeplanen (Se punkt 2.3). Min oppfatning er at dette er noe de tar på alvor og jobber med i denne barnehagen. En av informantene som jobbet på stor avdelingen nevnte spesielt til de barna hun så var forsiktig av seg at:

Uansett hva det er så ville hun høre på de og tro på de.

Det at barna får skape gode relasjoner til noen av de voksne er viktig, men for noen barn er det ekstra viktig. Killen (2012) hevder at barn i vanskelige livssituasjoner og i ulike risiko- og omsorgssviktsituasjoner er barnehagepersonalet ekstra viktig (Se punkt 2.2). Deltakerne hevdet også at hvis de hadde en god relasjon til barna, var det lettere og ta opp vanskelige ting. I den forbindelse nevnte hun gode- og vonde hemmeligheter som de mente var et godt utgangspunkt for samtale. Og at det ville være enklere å avdekke om barn endret atferd og grunnen til atferdsendringen. Det er viktig at barna vet at de kan snakke med deg om det de

føler, og at du er en lyttende voksen som bryr seg. Min oppfattelse er at de jobber bevisst med at barn skal vite at personalet er der hvis de trenger noen å snakke med. Men med tanke på forebyggende arbeid, som de ikke jobbet så mye med. Hvordan skal barna da kunne forstå at det de opplever ikke lov, når ingen har fortalt dem det? Hvordan kan barnet vite hva den klumpen i magen indikerer? Min oppfattelse er at informantene er veldig bevisst på at barna skal komme til de, men forteller ikke barna om kropp, seksualitet og deres rettigheter.

Jeg har tolket det slik at deltakerne syntes det er et vanskelig tema å snakke med barn om, samtidig er informantene veldig opptatt av å skape gode relasjoner til barna for å få de til å fortelle. Hvordan personalet snakker sammen om tematikken, og hvordan de jobber i det pedagogiske arbeidet sier jeg noe om i neste avsnitt.

6.4 Måter personalet snakker om barn, kropp og seksualitet og hvordan de jobber med tematikken i det pedagogiske arbeide

Med tanke på min problemstilling ønsket jeg å undersøke hva de ansatte tenker om egen kompetanse, og hvordan de jobber rundt denne tematikken. Barnehagen skal vurdere det pedagogiske arbeidet og sørge for at det jobbes i henhold til barnehageloven og rammeplanen. I rammeplanen står det at:» faglige og etiske problemstillinger skal inngå i vurderingsarbeidet. På denne måten kan personalet lære av egen praksis og bidra til å utvikle barnehagen som pedagogisk virksomhet» (Utdanningsdirektoratet, 2017, ss. 38-39).

Under fokusgruppeintervjuet kom det frem at en av avdelingene hadde hatt temaet oppe på grunn av et barn på et år som hadde masturbert mye i en periode. Grunnen til møte var på grunn av usikkerhet om dette var noe de ansatte burde bekymre seg for. Bekymringen hadde barnehagelæreren også tatt opp med det pedagogisk lederteamet. Friis (2019) hevder at et slikt tema gjerne ikke kommer opp før de barnehageansatte opplever det som et problem, som når et barn onanerer mye. Temaet var ikke snakket om tidligere blant personalgruppen før denne hendelsen, noe som tyder på at Friis (2019) sine antydninger er riktig. Med tanke på barnet bør personalgruppen snakke om denne tematikken før den oppstår. Barn er født med seksuelle følelser og blir nysgjerrig på kjønnsorganene sine. Eidhamar og Leer-Salvesen (2014) mener at hvordan de voksne reagerer får stor betydning på barnets forhold til seksualitet senere i livet. Derfor bør det avklares blant personalet hvordan de skal forholde seg til barns seksualitet, og på hvilke måte ansatte skal reagere ved barns seksuelle leker. En av deltakerne ytret et ønske om at slik kunnskap og erfaringer burde deles med resten av personalet. For på den måten mente informanten barnehagen hadde brukt interne ressurser på å gjøre få mer

kunnskap. Videre hadde hun fått et arbeidsredskap å bruke hvis hun skulle kommet opp i en lignende situasjon. Noe de andre deltakerne sa seg enig i.

«Faglige og etiske problemstillinger skal inngå i vurderingsarbeidet. På denne måten kan personalet lære av egen praksis og bidra til å utvikle barnehagen som pedagogisk virksomhet» (Utdanningsdirektoratet, 2017, ss. 38-39). En av informantene mente at hvis temaet hadde blitt snakket om blant personalgruppen og barnegruppen, hadde hun hatt større mot til å si ifra hvis det var noe som bekymret henne. Hun sa følgende:

For når det ikke blir snakket om blir du usikker på deg selv, om det bare er du som har en bekymring for et barn. Men når vi snakker om det åpent i personalgruppen er det enklere å spørre om andre har sett eller opplevd det samme.

Alle informantene mente at det var et viktig tema som burde løftes frem både på ledernivå og blant personalgruppen. Under diskusjoner der personalet skal komme frem til en felles arbeidsmetode kan det oppstå uenigheter, Eidhamar og Salvesen mener at: «hvis alle hadde vært enige hadde det blitt lite nytenkning og utvikling. Ved hjelp av ulike synspunkter kan personalet ved hjelp av drøfting komme frem til den beste løsningen» (Se punkt 2.4).

Deltakerne mente at en av grunnen til at temaet ikke var blitt snakket så mye om var at det var så mye som måtte snakkes om i hverdagen, saker som dukker opp. Erfaringsmessig forstår jeg godt hva informanten mener, barnehagehverdagen kan være travel og det er mye som skal gjøres. Deltakerne nevnte også at det var et ganske krevende tema med så mange damer. På hvilke måte de syntes det var krevende sa informantene ingenting om. Videre var de redd for at det kunne bli tøft for de som eventuelt hadde opplevd overgrep selv, så de var redd for å såre noen. Samtidig nevnte en av deltakerne at dette var et tema de måtte snakke om. Hun uttrykte seg slik:

Vi har jo ikke lov og ignorere det, vi er pliktig til å ta det opp selv om.

I den forbindelse kom hun med et forslag om å lage en plan for å ivareta de som hadde problemer. Jeg tolker det slik at de har et lite etisk dilemma med tanke på hvem de skal ta hensyn til. Er det de ansatte eller er det barna? Friis (2019) mener at mange barnehageansatte kan være usikker på hvordan de skal forholde seg til barns seksuelle lek. Denne usikkerheten kan medføre at de ansatte møter leken ut fra egne normer og holdninger til kropp og seksualitet. Tolkningen min er at de ansatte ønsker mer kunnskap på området for å få en felles

oppfatning av hvordan de skal håndtere de ulike situasjonene de møter med barn og seksualitet.

Hvilke konklusjoner kan trekkes fra denne drøftingen?

7.0 Konklusjon/Avslutning

Målet med bacheloroppgaven var å få mer innsikt i hvilke kompetanse barnehagelærere har når det kommer til forebygginga av seksuelle overgrep. Videre ønsket jeg mer kunnskap på hvordan barnehagelærere jobber med forebyggende arbeid sammen med barna

Fremgangsmåten jeg brukte i denne prosessen var kvalitativ forskningsmetode ved bruk av fokusgruppeintervju. For å få svar på min problemstilling som var «Hvordan opplever barnehagelærerne egen kompetanse i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep, og hvordan jobber de med tematikken barn, kropp og seksualitet?» var utvalget av informanter utdannet barnehagelærere.

Konklusjonen min er at barnehagelærerne ikke følte de hadde nok kompetanse i forebygging av seksuelle overgrep, her var det ingen forskjell på nyutdannede eller de med lang ansiennitet som barnehagelærer. Under utdannelsen var det lite undervisning om forebygging av seksuelle overgrep og informantene hadde ikke blitt kurset av arbeidsgiver. På grunn av usikkerheten om hvordan informantene skulle snakke med barn om kropp og seksualitet ble det ikke utført i praksis. Dette på bakgrunn av at deltakerne syntes det var et vanskelig tema å snakke med barna om. Her savnet de kunnskap om hvordan de skulle holde samlingsstunder, utførelse av samtaler med barna om kropp og seksualitet, samt hvordan de skulle reager ved barns seksuelle atferd. Gode relasjoner til barna var noe informantene mente var viktig og jobbet mye med, at barna skulle vite at de kunne komme til de voksne om de hadde noe å fortelle. Styrer hadde kontaktet Stine Sofie stiftelsen slik at de ansatte skulle få mer kunnskap på området ved hjelp av foredrag om forebygging av seksuelle overgrep. Ved et slikt tiltak tror jeg kunnskapen vil øke blant de ansatte og de vil få et arbeidsredskap å jobbe med. Hvordan informantene velger å ta arbeidsverktøyet i bruk tenker jeg avhenger av hver enkelt barnehagelærer sine holdninger og interesser.

Forebygging av seksuelle overgrep handler om å ha omsorg for barnet. Gi barna det beste verktøyet for å håndtere egne følelser og få kunnskap om kropp og seksualitet. Slik at barnet har mulighet til å forstå hva det blir utsatt for, og tørr å gi beskjed til en trygg voksen.

Kompetansen til de ansatte har stor betydning for om seksuelle overgrep blir avdekket, og at de får den hjelpen de trenger tidligst mulig. Her stiller jeg meg et spørsmål om hvorfor det er så lite undervisning under barnehagelærer utdannelsen på et så viktig tema? Samtidig ville det vært interessant å undersøke flere barnehager for å se hvilke tiltak som gjøres for å heve kompetansen blant de ansatte. For barnehagesektoren skal ha barnets beste i fokus. Barn som blir utsatt for overgrep kan få konsekvenser for barns livsmestring og helse. Det vil si store deler av barns liv. Det er akkurat derfor det er så viktig at dette arbeides med. Er barna trygge og komfortable med de voksne så deler de mer. Lærer de om følelser og sin egen kropp vil de forstå at dette ikke er noe som skal skje og det er trygt å fortelle en trygg voksen, de kan hjelpe barna.

Spørsmål jeg står igjen med:

De ansatte vet at dette er et viktig tema som må jobbes med. Men man er usikker, redd og kanskje kan ubevisst unngå temaet grunnet lite kunnskap og oppleves som tabubelagt. En pedagogisk leder har ansvaret for at barns sikkert og trygghet blir bevart. Hun / han skal videre formidle kunnskap og veilede de andre ansatte på gruppe. Selv om et tema er vanskelig å snakke om. Barns behov skal settes fremst. Dette arbeidet er vanskelig for en pedagog å få til når kunnskapen er lav på dette området. Kunnskap må da tilegnes. Dette er pedagogisk leder og styrer sitt ansvar blir tilegnet de ansatte i barnehagen.

Overgrep kommer stadig opp i media. Det er tydelig at mange barn kunne vært reddet hadde vi snakket mer åpent med barna om kropp og følelser.

Å tilegne seg kunnskap på dette området er ikke lett. Det legges for lite fokus på området av fagpersonell og i utdanningsløpet. I rammeplanen for barnehagen nevnes dette arbeidet med en minimal setning. Det gis ingen forslag til hvordan en kan jobbe med dette. Heldigvis så er det flere organisasjoner som har satt fokus på denne problematikken og som gjerne ønsker å dele kunnskap. Hva kan kunnskapsdepartementet gjøre for at det settes større fokus på dette arbeidet?

Referanser

- Aasland, M. W. (2014). *Si det til noen: En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge (3.utg.)*. Oslo: Cappellen.
- Bergsland, M. D., & Jæger (Red.), H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelæreutdanningen*. Oslo: CAPPELEN .
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving (5.utg.)*. Oslo: Gyldendal.
- Eidhamar, L. G., & Leer-Salvesen, P. (2014). *Nesten som deg selv: barn og etikk (4.utg.)*. Oslo: Cappelen.
- Friis, P. (2019). *Barns seksuelle leker: Hvordan forstå og arbeide med barns seksualitet i barnehagen*. Oslo: CAPPELEN.
- Jonassen, T. (2017, Mai 4). *Samtaler med barn er den beste forebyggingen*. Hentet fra Barnehage.no: <https://www.barnehage.no/artikler/samtaler-med-barn-er-den-beste-forebyggingen/427537>
- Killen, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen: Samspill og tilknytning*. Oslo: Komuneforlaget.
- Kvale, S., & Brinkman, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju (3.utg.)*. Oslo: Gyldendal.
- Nordhaug, I. (2014). Barn som lever med omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep. I B. H. Bente I, *Spesialpedagogikk i barnehagen* (ss. 79 - 92). Bergen: Vigmostad & Bjørke.
- Redd barna. (2019, April 28). *Barnekonvensjonen i kortversjon*. Hentet fra https://www.reddbarna.no/vaart-arbeid/barns-rettigheter/barnekonvensjonen-i-kortversjon?gclid=EAIaIQobChMIjMmT67P14QIVy-eyCh34zQz5EAAYASAAEgLucvD_BwE
- Skau, G. M. (2017). *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker (5.utg.)*. Oslo: Cappelen.
- Statistisk sentralbyrå. (2019, Mars 13). *Barnehager*. Hentet fra <https://www.ssb.no/barnehager/>
- Stine Sofie Stiftelsen. (u.d.). *Barnehager og skoler*. Hentet fra Foredrag for ansatte: Modig, kompromissløs og alltid på barnas side: Hentet 27. mai 2019 fra: <https://www.stinesofiesstiftelse.no/foredrag/skoler-barnehager>
- Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thoresen, & Hjemdal. (2017, Desember 28). *Seksuelle overgrep mot barn*. Hentet fra Forekomst av seksuelle overgrep mot barn: https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_overgrep_mot_barn/
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet.

Vedlegg

Vedlegg 1. Intervjuguide

Vedlegg 2. Informasjonsskriv til informantene

Vedlegg 3. Samtykkeerklæring til informantene

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Barnehagelærerens forebyggende arbeid av seksuelle overgrep ”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få et innblikk i hvordan du jobber, og hva du tenker rundt egen kompetanse ved forebyggende arbeid av seksuelle overgrep. I dette skrevet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg skal skrive en bacheloroppgave der jeg skal undersøke hvordan barnehagelærerne jobber med forebyggende arbeid av seksuelle overgrep, og hva de føler i forhold til egen kunnskap om dette temaet. I den forbindelse ønsker jeg å ha et fokusgruppeintervju med 5 deltakere. Under intervjuet vil du få spørsmål om hvordan du jobber med forebygging av seksuelle overgrep, hva tanker du har rundt viktigheten med å danne gode relasjoner til barna i arbeid med denne tematikken og hva du tenker om egen kunnskap i forebyggende arbeid av seksuelle overgrep.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskolen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg kontaktet styrer i din barnehage og fortalte om mitt forskningsprosjekt, og forhørte meg om det var muligheter for å kontakte barnehagelærere i institusjonen for å delta i mitt forskningsprosjekt. I den forbindelse anbefalte hun at du kunne være en god kandidat for mitt forskningsprosjekt. Utenom deg vil det være fire andre barnehagelærere i barnehagen som får spørsmål om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du blir med på:

- *Et fokusgruppeintervju sammen med fire andre deltakere. Intervjuet vil vare ca. 1,5time.*
- *Under fokusgruppeintervjuet vil du få spørsmål om hvordan du jobber med forebyggende arbeid i barnehagen? Hva du tenker om å ha gode relasjoner til de barna du skal samtale med? Og hva du tenker om egen kunnskap på dette området?*
- *Samtalen vil bli tatt opp på en digital lydopptaker slik at jeg får med alle detaljer av samtalen, noe som er vanskelig å få til hvis jeg skulle notert hele samtalen under fokusgruppeintervjuet.*
- *Under opptaket vil deltakerne ikke bli navngitt med navn eller andre personopplysninger, det vil være full anonymitet. Hvis det skulle med en feiltagelse blitt nevnt noen navn under intervjuet vil deltakerne bli anonymisert i transkriberingen.*

- *Etter transkribering av intervjuet vil du få tilsendt datamaterialet for gjennomlesing og godkjenning før det brukes i bacheloroppgaven.*

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- *Ved høyskolen på Vestlandet vil det være XXX (Student) og Hanne Blaafalk (Veileder) som vil ha tilgang til dine opplysninger.*
- *I henhold til personvern loven og forskningsetiske retningslinjer ved Høyskolen på Vestlandet, vil jeg anonymisere alle dine personlige opplysninger i datamaterialet. Transkribering av intervjuet lagres på høyskolen sin forskningsserver hvor ingen uvedkommende har adgang.*
- *Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen siden jeg ikke vil bruke navn, men kun trekke frem det jeg synes er viktig fra samtalen til min problemstilling. Barnehagen du jobber i vil heller ikke bli navngitt, siden dette ikke har noe relevant betydning for oppgavens svar på problemstillingen.*

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes etter at sensuren har falt, senest 31.08.2019. Etter denne dato vil alle opplysninger makuleres og opptak vil bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Emnekode: BLUBACH 2018/19 Kandidatnummer: 130 Innleveringsdato: 31 mai, kl.14.00

På oppdrag fra *Høgskolen på Vestlandet* har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

<https://www.hvl.no/forskning/forskingsetikk/>

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med *Høgskolen på Vestlandet* ved:

Student: XXX

Telefon: XXX

Email: XXX

Veileder: Hanne Blaafalk

Telefon: 93235221

Email: Hanne.Blaafalk@hvl.no

Vårt personvernombud:

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

XXX

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Intervjuguide

- Fokusgruppeintervju -

- Hvordan jobber dere med tematikken kropp og seksualitet sammen med barna?
- Hva tenker dere om viktigheten med å ha gode relasjoner til barna i forebyggende arbeid av seksuelle overgrep?
- På hvilken måte snakker dere om temaet barn, kropp og seksualitet blant personalgruppen, og hvordan jobber dere med tematikken i det pedagogiske arbeidet?
- Hvordan opplever dere egen kompetanse og kunnskap i forebyggende arbeid mot seksuelle overgrep?

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet barnehagelærerens kompetanse ved forebygging av seksuelle overgrep, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i fokusgruppeintervju med fire andre deltakere på min arbeidsplass.
- At det som blir diskutert i fokusgruppen ikke blir diskutert med andre ansatte eller bekjente i ettertid. Dette for at alle prosjektdeltakere skal føle seg trygget på at det som blir diskutert under intervjuet blir mellom prosjektdeltakerne, student og veileder.
- Samtykker at den innsamlede informasjonen vil bli analysert og er med på å hjelpe studenten til å få svar på problemstillingen.
- At studenten kan bruke diktafon under intervjuet.
- At jeg ikke vil bli gjenkjent i studentens oppgave, men bli anonymisert.
- Jeg kan når som helst uten at det stilles spørsmål om grunn trekke meg fra prosjektet, dette vil ikke få noen negative konsekvenser for meg i ettertid.
- Etter transkribering av intervjuet ønsker jeg å få tilsendt datamaterialet for gjennomlesing og godkjenning før det brukes i bacheloroppgaven.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, prosjektet avsluttes etter at sensuren har falt, senest 31.08.2019. Etter denne dato vil alle opplysninger makuleres og opptak vil bli slettet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)